

بررسی طول دوره تغذیه با جیره‌های پیش دان و پس دان بر عملکرد رشد، خصوصیات لاشه و بستر جوجه‌های گوشتی ماده

فریبرز خواجعلی^۱

چکیده

این آزمایش به منظور تعیین آثار طول دوره تغذیه با جیره‌های پیش دان و پس دان بر پاسخ رشد و خصوصیات لاشه و بستر جوجه‌های گوشتی ماده انجام گرفت. طول مدت تغذیه با جیره پیش دان ۱۴ یا ۲۱ روز و طول مدت تغذیه با جیره پس دان از ۳۵ تا ۴۹ یا ۴۲ تا ۴۹ روزگی در نظر گرفته شد. طبق نتایج این آزمایش، کاهش طول دوره تغذیه با جیره پیش دان باعث کاهش اضافه وزن ($P < 0/0071$) و نامناسب‌تر شدن ضریب تبدیل خوراک ($P < 0/0002$) تا سن ۲۱ روزگی شد. کاستن از طول مدت تغذیه با جیره پیش دان، وزن بدن را در ۲۱ روزگی کاهش داد ($P < 0/0071$) ولی بر وزن بدن در ۴۲ و ۴۹ روزگی تأثیری نداشت. افزایش طول مدت تغذیه با جیره پس دان موجب افت اضافه وزن ($P < 0/0076$) و ضریب تبدیل خوراک ($P < 0/0001$) تا سن ۴۲ روزگی شد ولی تأثیر معنی‌داری بر این مشاهدات تا سن ۴۹ روزگی نداشت. این امر نشان می‌دهد که رشد جبرانی در فاصله ۴۲ تا ۴۹ روزگی صورت گرفته است. تیمارهای به کار رفته در آزمایش، تأثیر معنی‌داری بر خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی نداشتند. کاهش طول مدت تغذیه با جیره پیش دان و افزایش طول مدت تغذیه با جیره پس دان، میزان رطوبت، نیتروژن و pH بستر را به طور معنی‌داری کاهش داد.

واژه‌های کلیدی: جوجه گوشتی، پیش دان، پس دان، عملکرد، بستر

مقدمه

مرحله کاهش می‌یابد و از این رو، جیره‌های پیش دان به دلیل محتوای پروتئینی بیشتر، از هزینه بالاتری برخوردارند. بنابراین، چنانچه بتوان مدت تغذیه با جیره‌های پیش دان را کاهش داد، از هزینه‌های جاری پرورش کاسته خواهد شد، مشروط بر آن که این عمل تأثیر منفی بر رشد و بازدهی خوراک جوجه‌های

بر اساس برنامه غذایی ارایه شده از سوی انجمن ملی تحقیقات ایلات متحده، جوجه‌های گوشتی طی سه مرحله پیش دان (۱ تا ۲۱ روزگی)، میان دان (۲۱ تا ۴۲ روزگی) و پس دان (۴۲ تا ۵۶ روزگی) تغذیه می‌شوند (۷). میزان پروتئین جیره غذایی در هر

۱. استادیار علوم دامی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهرکرد

گوشتی نداشته باشد. علاوه بر این، اتخاذ چنین راه‌کاری یک نوع محدودیت خوراکی محسوب می‌شود و پژوهشگران معتقدند که محدودیت خوراکی باعث کاهش هزینه نگهداری بدن شده (۱۶) که خود بر جنبه اقتصادی این گونه پژوهش‌ها صحنه می‌گذارد.

از طرف دیگر، امروزه صنعت پرورش طیور به عنوان یک منبع بالقوه آلودگی محیط زیست با نیتروژن مورد توجه قرار گرفته است (۳). میزان پروتئین خام جیره‌های غذایی طیور بالاتر از سایر حیوانات اهلی است و از این رو، میزان نیتروژن دفعی آنها نیز بیشتر است (۸). در این راستا، راه‌کارهای مختلفی برای کاهش مسایل بالقوه آلودگی زیست محیطی ارایه شده است که از جمله آنها استفاده از جیره‌های کم پروتئین می‌باشد. استفاده از جیره‌های کم پروتئین، به دلیل افزایش ذخیره چربی بدن و حفره شکمی از مقبولیت چندانی برخوردار نیستند (۹).

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی کاهش طول مدت تغذیه با جیره پیش دان به عنوان راه‌کاری اقتصادی و زیست محیطی در پرورش جوجه‌های گوشتی می‌باشد. پژوهش‌هایی که تا کنون در این زمینه انجام گرفته است، نشان می‌دهد که چنین راه‌کاری، افزایش میزان چربی حفره شکمی را در پی نخواهد داشت (۱۰، ۱۱، ۱۴ و ۱۵). ولی، تاکنون پژوهشی در رابطه با بررسی تأثیر چنین راه‌کاری بر خصوصیات بستر جوجه‌های گوشتی انجام نگرفته است.

مواد و روش‌ها

در این آزمایش، از ۳۰۰ قطعه جوجه گوشتی یک روزه ماده (آربر اکرز) (Arbor Acres) استفاده شد. جوجه‌ها در ۶ روز اول دوره پرورش به صورت گروهی پرورش یافتند. سپس، با اعمال یک شب گرسنگی، از روز هفتم جوجه‌ها بین ۲۰ جایگاه بستری توزیع شدند، به گونه‌ای که ۱۵ قطعه جوجه به هر جایگاه بستری اختصاص یافت. میانگین وزن هر جوجه در تمامی جایگاه‌ها تقریباً یکسان بود ($2/14 \pm 83$ گرم). هر ۵ جایگاه بستری به یک تیمار تخصیص یافت. در این آزمایش ۴

تیمار به کار گرفته شد که شامل دو طول مدت تغذیه با جیره پیش دان (۷ تا ۲۱ و ۷ تا ۱۴ روزگی) و دو طول مدت تغذیه با جیره پس دان (۴۲ تا ۴۹ و ۳۵ تا ۴۹ روزگی) بود. جیره‌های آزمایشی بر اساس توصیه انجمن ملی تحقیقات (۷) تنظیم و به جوجه‌ها تغذیه شد. ترکیب جیره‌های مورد استفاده در آزمایش در جدول ۱ نشان داده شده است. قبل از انجام آزمایش، میزان پروتئین نمونه‌های مواد خوراکی و جیره‌های مخلوط شده به منظور اطمینان یافتن از محتوای پروتئینی مورد انتظار آنها، اندازه‌گیری شد (۲). آب و خوراک به صورت آزاد در اختیار جوجه‌ها قرار گرفت.

در طول دوره آزمایش، وزن بدن و مصرف خوراک جوجه‌ها در هر جایگاه بستری به صورت هفتگی اندازه‌گیری شد. ضریب تبدیل خوراک پس از تصحیح بر اساس وزن تلفات تعیین گردید. در انتهای دوره آزمایش (۴۹ روزگی)، به دنبال ۸ ساعت گرسنگی، از هر جایگاه بستری دو پرنده که وزن آنها نزدیک به میانگین وزن آن جایگاه بود، انتخاب و کشتار گردید و بازدهی لاشه، سینه، ران‌ها و میزان ذخیره چربی حفره شکمی تعیین شد (۶).

در ۴۹ روزگی، نمونه‌هایی از بستر جمع‌آوری گردید و میزان رطوبت و نیتروژن آنها اندازه‌گیری شد (۲). هم چنین، اسیدیته مواد بستری توسط یک pH متر قرائت شد.

داده‌های جمع‌آوری شده در طول دوره مصرف پیش دان شامل دو تیمار بود و با آزمون t مورد تجزیه قرار گرفتند. داده‌های به دست آمده در سایر مراحل آزمایش، در قالب طرح کاملاً تصادفی با روش فاکتوریل 2×2 توسط رویه GLM نرم افزار SAS (۱۳) تجزیه آماری گردید.

نتایج و بحث

نتایج مربوط به تأثیر مدت تغذیه با جیره پیش دان بر عملکرد جوجه‌های گوشتی در جدول ۲ نشان داده شده است. همان طور که مشاهده می‌شود، کاهش مدت تغذیه با جیره پیش دان از ۲۱ به ۱۴ روز موجب کاهش اضافه وزن

جدول ۱. جیره پایه مورد استفاده در آزمایش در دوره‌های آغازین و رشد و ترکیب شیمیایی آن

ماده خوراکی	درصد در جیره پیش دان	درصد در جیره میان دان	درصد در جیره پس دان
ذرت	۵۵	۶۴	۷۱/۵
کنجاله سویا	۳۳	۲۷/۵	۲۱/۸
پودر ماهی	۴/۵	۲/۵	۲/۵
روغن تصفیه شده آفتابگردان	۴/۵	۳	۱/۶
دی کلسیم فسفات	۱	۱	۰/۶۵
پوسته صدف	۱/۴	۱/۳	۱/۲۵
دی ال - متیونین	۰/۰۶	-	-
پیش مخلوط ویتامینی ^۱	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
پیش مخلوط مواد معدنی ^۲	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
نمک	۰/۳	۰/۲۵	۰/۲
ترکیب شیمیایی جیره			
انرژی قابل سوخت و ساز (کیلو کالری در کیلوگرم)	۳۱۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰
پروتئین خام* (%)	۲۲/۳	۱۹/۴	۱۷/۲
متیونین (%)	۰/۴۶	۰/۳۶	۰/۳۳
متیونین + سیستین (%)	۰/۸۷	۰/۷۲	۰/۶۶
لیزین (%)	۱/۲۵	۱/۱۲	۰/۸۹

*: تعیین شده در آزمایشگاه

۱. هر ۲/۵ کیلوگرم پیش مخلوط ویتامینی شامل: ۹۰۰۰۰۰ واحد بین المللی ویتامین A، ۲۰۰۰۰۰۰ واحد بین المللی ویتامین D₃، ۱۸۰۰۰ واحد بین المللی ویتامین E، ۲۰۰۰ میلی گرم ویتامین K₃، ۱۸۰۰ میلی گرم ویتامین B₁، ۶۶۰۰ میلی گرم ویتامین B₂، ۱۰۰۰۰ میلی گرم نیاسین، ۳۰۰۰۰ میلی گرم پانتوتنات کلسیم، ۳۰۰۰ میلی گرم ویتامین B₆، ۱۰۰۰ میلی گرم اسید فولیک، ۱۵ میلی گرم ویتامین B₁₂، ۲۵۰۰۰۰ میلی گرم کولین کلراید و ۱۰۰ میلی گرم بیوتین می باشد.

۲. هر ۲/۵ کیلوگرم پیش مخلوط مواد معدنی کمیاب شامل: ۱۰۰۰۰۰ میلی گرم منگنز، ۵۰۰۰۰ میلی گرم آهن، ۱۰۰۰۰۰ میلی گرم روی، ۱۰۰۰۰۰ میلی گرم مس، ۱۰۰۰ میلی گرم ید و ۲۰۰ میلی گرم سلنیوم می باشد.

جدول ۲. تاثیر مدت تغذیه با جیره پیش دان بر عملکرد جوجه‌های گوشتی رشد یافته تا ۲۱ روزگی

SEM	معنی داری	مدت تغذیه با جیره پیش دان		صفت
		۷ تا ۱۴ روزگی	۲۱ تا ۷۷ روزگی	
۵/۸۴	P < ۰/۰۰۷۱	۳۷۹/۵ ^b	۴۰۴/۸ ^a	اضافه وزن ۷ تا ۲۱ روزگی (گرم)
۳/۹۳	P < ۰/۰۰۰۱	۲۳۹/۳ ^b	۲۶۶/۳ ^a	اضافه وزن ۱۴ تا ۲۱ روزگی (گرم)
۹/۵۹	ns	۶۴۸/۹	۶۴۵/۱	مصرف خوراک ۷ تا ۲۱ روزگی (گرم)
۷/۵۲	ns	۴۲۸/۴	۴۲۱/۴	مصرف خوراک ۱۴ تا ۲۱ روزگی (گرم)
۰/۰۱۷	P < ۰/۰۰۰۲	۱/۷۱ ^a	۱/۶۰ ^b	ضریب تبدیل خوراک ۷ تا ۲۱ روزگی
۰/۰۲۴	P < ۰/۰۰۰۱	۱/۷۹ ^a	۱/۵۸ ^b	ضریب تبدیل خوراک ۱۴ تا ۲۱ روزگی
۵/۸۳۹	P < ۰/۰۰۷۱	۴۶۲/۵ ^b	۴۸۷/۸ ^a	وزن بدن در ۲۱ روزگی (گرم)
۳۲/۹۳	ns	۴۹۲۹	۴۹۷۲	هزینه خوراک بازای هر کیلوگرم اضافه وزن تا رسیدن به سن ۴۹ روزگی* (ریال)

*: آثار اصلی این شاخص گزارش گردیده است.

جدول ۳. آثار طول مدت تغذیه با جیره‌های پیش دان و پس دان بر میزان اضافه وزن و وزن بدن جوجه‌های گوشتی رشد یافته تا ۴۹ روزگی

تیمارها	پیش دان	پس دان	اضافه وزن (گرم)	وزن بدن (گرم)	
			۷-۴۹	۴۲-۴۹	۴۹ روزگی
اثرات اصلی					
پیش دان					
۷-۲۱	۱۶۹۰/۲	۵۹۹/۹	۲۲۹۰	۱۷۷۳/۲	۲۳۷۳
۷-۱۴	۱۶۷۹/۵	۵۷۸/۹	۲۲۵۸/۴	۱۷۶۲/۵	۲۳۴۱/۴
SEM	۱۹/۰۷	۱۱/۹۰	۲۲/۷۸	۱۹/۰۸	۲۳/۳۸
پس دان					
۴۲-۴۹	۱۷۲۹/۴ ^a	۶۱۵/۶ ^a	۲۳۴۵/۱	۱۸۱۲/۴ ^a	۲۴۲۸/۱ ^a
۳۵-۴۹	۱۶۴۴/۲ ^b	۵۶۴/۷ ^b	۲۲۰۸/۹	۱۷۲۷/۲ ^b	۲۲۹۱/۹ ^b
SEM	۱۹/۰۸	۱۱/۸۹	۲۲/۷۸	۱۹/۰۸	۲۳/۳۸
اثرات متقابل					
۷-۲۱	۴۲-۴۹	۱۷۱۲/۱	۶۳۱/۹	۲۳۴۴/۱	۱۷۹۵/۱
۷-۲۱	۳۵-۴۹	۱۶۷۲/۶	۵۷۴/۲	۲۲۴۶/۸	۱۷۵۵/۶
۷-۱۴	۴۲-۴۹	۱۷۴۳/۳	۶۰۲/۶	۲۳۴۵/۹	۱۸۲۶/۳
۷-۱۴	۳۵-۴۹	۱۶۱۵/۷	۵۵۵/۲	۲۱۷۱	۱۶۹۸/۷
SEM		۲۶/۳۰	۱۶/۴۰	۳۲/۲۲	۲۶/۳۰
معنی داری					
پیش دان		ns	ns	ns	ns
پس دان		P< ۰/۰۰۷۶	P< ۰/۰۰۷۲	P< ۰/۰۰۰۱	P< ۰/۰۰۰۸
پیش دان × پس دان		ns	ns	ns	ns

ns : غیر معنی دار

دان، میان دان و پس دان یکسان بوده است. در مقابل، در آزمایش‌های انجام گرفته توسط پژوهشگران مذکور، مقدار انرژی قابل سوخت و ساز جیره‌های میان دان و پس دان بالاتر از جیره پیش دان بوده است. کاهش طول مدت تغذیه با جیره پیش دان باعث شد تا پرندگان به جای پیش دان از جیره‌های پر انرژی تر میان دان و پس دان بیشتر مصرف کنند و بنابراین مصرف خوراک آنها کمتر شده است.

با توجه به ثابت ماندن مقدار مصرف خوراک و کاهش اضافه وزن پرندگان در اثر کاهش طول دوره تغذیه با جیره

جوجه‌های گوشتی گردیده به طوری که وزن بدن در ۲۱ روزگی به طور معنی‌داری کاهش یافته است (۴۸۷/۸) در مقابل (۴۶۲/۵ گرم). کاهش مدت تغذیه با جیره پیش دان، تأثیر معنی‌داری بر مقدار مصرف خوراک پرندگان نداشته است. چنین نتایجی با نتایج به دست آمده توسط پژوهشگران دیگر (۱۰، ۱۱، ۱۴ و ۱۵) مطابقت ندارد. در توجیه نتایج به دست آمده در این آزمایش می‌توان بیان داشت که مقدار انرژی قابل سوخت و ساز خوراک که عامل اصلی تنظیم کننده مقدار مصرف خوراک جوجه‌های گوشتی است، در جیره‌های پیش

جدول ۴. آثار طول مدت تغذیه با جیره‌های پیش دان و پس دان بر مقدار مصرف خوراک و ضریب تبدیل غذایی جوجه‌های گوشتی رشد یافته تا ۴۹ روزگی

تیمارها	پیش دان	پس دان	مصرف خوراک (گرم)		ضریب تبدیل خوراک	
			۷-۴۲	۴۲-۴۹	۷-۴۹	۴۲-۴۹
آثار اصلی						
پیش دان						
۷-۲۱			۳۳۷۱	۱۴۶۸/۷	۴۸۳۹/۷	۲/۰۰
۷-۱۴			۳۳۲۷/۵	۱۴۰۲/۲	۴۷۲۹/۷	۱/۹۸
SEM			۲۹/۷۴	۲۵/۶۹	۴۵/۹۶	۰/۰۱۴
پس دان						
۴۲-۴۹			۳۳۳۶/۵	۱۴۵۸/۳	۴۷۹۴/۷	۱/۹۳ ^b
۳۵-۴۹			۳۳۵۸/۵	۱۴۱۱/۶	۴۷۷۰/۱	۲/۰۴ ^a
SEM			۲۹/۷۴	۲۵/۶۹	۴۵/۹۶	۰/۰۱۴
آثار متقابل						
	۷-۲۱	۴۲-۴۹	۳۲۶۵/۴	۱۴۸۰/۸	۴۷۴۶/۱	۱/۹۱ ^b
	۷-۲۱	۳۵-۴۹	۳۴۵۵/۴	۱۴۵۹/۱	۴۹۱۴/۵	۲/۰۷ ^a
	۷-۱۴	۴۲-۴۹	۳۳۹۳/۴	۱۴۴۰/۳	۴۸۳۳/۶	۱/۹۵ ^b
	۷-۱۴	۳۵-۴۹	۳۲۶۱/۵	۱۳۶۴/۱	۴۶۲۵/۷	۲/۰۳ ^a
SEM			۴۲/۰۶	۳۶/۳۴	۶۴/۹۹	۰/۰۲۰
معنی داری						
پیش دان			ns	ns	ns	ns
پس دان			ns	ns	ns	$P < ۰/۰۰۰۸$
پیش دان × پس دان			$P < ۰/۰۰۲$	ns	$P < ۰/۰۱۳$	$P < ۰/۰۴۹$

ns: غیر معنی دار

نشان می‌دهد که اثر اصلی طول مدت تغذیه با جیره پیش دان بر اضافه وزن ۷ تا ۴۲ روزگی معنی دار نیست ($169/0/02$ در مقابل $1679/5$ گرم). هم چنین، تأثیر طول مدت تغذیه با جیره پیش دان بر وزن بدن در ۴۲ و ۴۹ روزگی اختلاف معنی داری نشان نداد. این بدان معنی است که رشد عقب مانده در اثر کاهش طول مدت تغذیه با جیره پیش دان، در دوره‌های بعدی پرورش جبران گردیده است. در تأیید این نتایج، لیسون و همکاران (۵) نشان دادند که کاهش مدت تغذیه با جیره

پیش دان، ضریب تبدیل خوراک به طور معنی داری (جدول ۲ این مطلب را نشان می‌دهد. $P < ۰/۰۰۰۲$) نامناسب تر شد. جدول ۲ تا ۲۱ روزگی، در اثر کاهش طول مدت تغذیه با جیره پیش دان به طور معنی داری افزایش یافته است ($1/6$ در مقایسه با $1/71$). پاسخ به این سوال که آیا این افت وزن و عملکرد در دوره‌های بعدی پرورش تا قبل از رسیدن به وزن کشتار جبران گردیده است، در جدول ۳ نشان داده شده است. این جدول

جدول ۵. آثار طول مدت تغذیه با جیره‌های پیش دان و پس دان بر خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی در ۴۹ روزگی

تیمارها	پیش دان	پس دان	بازدهی لاشه (%)	بازدهی سینه (%)	بازدهی ران ها (%)	چربی حفره شکمی (%)
اثرات اصلی						
پیش دان						
۷-۲۱	۶۲/۸	۳۳/۴	۲۸/۷	۲/۶۸		
۷-۱۴	۶۰/۷	۳۳/۱	۲۹/۱	۲/۶۲		
SEM	۰/۹۰	۰/۴۴	۰/۳۷	۰/۱۶۲		
پس دان						
۴۲-۴۹	۶۲/۱	۳۴/۱	۲۸/۷	۲/۵۲		
۳۵-۴۹	۶۱/۳	۳۲/۵	۲۹/۱	۲/۷۶		
SEM	۰/۹۰	۰/۴۴	۰/۳۷	۰/۱۶۲		
اثرات متقابل						
۷-۲۱	۴۲-۴۹	۶۳/۷	۳۳/۷	۲۸/۴	۲/۵۹	
۷-۲۱	۳۵-۴۹	۶۲/۰	۳۳/۱	۲۸/۹	۲/۷۵	
۷-۱۴	۴۲-۴۹	۶۰/۷	۳۴/۳	۲۸/۹	۲/۴۶	
۷-۱۴	۳۵-۴۹	۶۰/۷	۳۱/۹	۲۹/۳	۲/۷۷	
SEM		۱/۲۳	۰/۶۱	۰/۵۱	۰/۲۲۵	
معنی داری						
پیش دان		ns	ns	ns	ns	
پس دان		ns	ns	ns	ns	
پیش دان × پس دان		ns	ns	ns	ns	

ns: غیرمعنی دار

مدت ۲۱ روز از جیره پیش دان تغذیه نمودند ۴۹۷۲ ریال و برای جوجه‌هایی که به مدت ۱۴ روز از جیره پیش دان تغذیه نمودند ۴۹۲۹ ریال می‌باشد. این تفاوت هزینه از نظر آماری معنی‌دار ($P > 0.05$) نبود. چنین نتایجی تأیید کننده نظر زوبیر و لیسون (۱۶) می‌باشد که معتقدند اعمال محدودیت خوراکی در اوایل دوره رشد، باعث کاهش هزینه نگهداری بدن جوجه‌های گوشتی می‌شود.

در آزمایش حاضر، تأثیر افزایش طول مدت تغذیه با جیره پس دان، که از هزینه کمتری برخوردار می‌باشد، نیز بررسی شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که افزایش طول مدت

پیش دان، وزن نهایی جوجه‌های گوشتی را در ۴۲ روزگی تغییر نداد. پژوهش‌های انجام گرفته در دانشگاه آرکانزاس نیز نتایج مشابهی را نشان داد (۱۰، ۱۱، ۱۴ و ۱۵). صالح و همکاران (۱۲) نشان دادند اگر جوجه‌های گوشتی تا رسیدن به وزن ۳/۳ کیلوگرم نگهداری شوند، طول مدت تغذیه با جیره پیش دان را حتی به ۷ روز می‌توان کاهش داد. بنابراین، انتظار می‌رود که کاهش طول مدت تغذیه با جیره‌های پر هزینه پیش دان، با توجه به معنی‌دار نبودن شاخص‌های رشد از هزینه‌های خوراک برای تولید گوشت کاسته باشد. جدول ۱ نشان می‌دهد که هزینه خوراک به ازای هر کیلوگرم اضافه وزن برای جوجه‌هایی که به

جدول ۶. آثار طول مدت تغذیه با جیره‌های پیش‌دان و پس‌دان بر خصوصیات بستر در ۴۹ روزگی

تیمارها	پیش‌دان	پس‌دان	مقدار رطوبت (%)	مقدار نیتروژن (%)	pH
اثرات اصلی					
پیش‌دان					
۷-۲۱			۲۹/۹ ^a	۲/۹ ^a	۷/۰ ^a
۷-۱۴			۲۷/۴ ^b	۲/۶ ^b	۶/۸ ^b
SEM			۰/۲۳	۰/۰۵	۰/۰۴
پس‌دان					
۴۲-۴۹			۲۹/۲ ^a	۲/۹ ^a	۶/۹
۳۵-۴۹			۲۸ ^b	۲/۷ ^b	۶/۸
SEM			۰/۲۳	۰/۰۵	۰/۰۴
اثرات متقابل					
	۷-۲۱	۴۲-۴۹	۳۰/۷	۳/۱	۷/۱
	۷-۲۱	۳۵-۴۹	۲۹/۲	۲/۸	۷/۰
	۷-۱۴	۴۲-۴۹	۲۸/۱	۲/۷	۶/۸
	۷-۱۴	۳۵-۴۹	۲۶/۷	۲/۶	۶/۷
SEM			۰/۳۲	۰/۰۶	۰/۰۶
معنی‌داری					
پیش‌دان			P< ۰/۰۰۰۱	P< ۰/۰۰۰۳	P< ۰/۰۰۰۴
پس‌دان			P< ۰/۰۰۰۶	P< ۰/۰۱۷	ns
پیش‌دان × پس‌دان			ns	ns	ns

ns : غیرمعنی‌دار

مقدار مصرف خوراک و کاهش اضافه وزن بدن در اثر افزایش طول مدت تغذیه با جیره پس‌دان، ضریب تبدیل خوراک نامناسب‌تر گردید، به طوری که در فاصله ۷ تا ۴۹ روزگی از ۲/۰۵ به ۲/۱۶ افزایش یافت.

خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی در اثر تغییر طول مدت تغذیه با جیره‌های پیش‌دان و پس‌دان تغییر معنی‌داری نشان نداد (جدول ۵). نتایج مشابه توسط سایر پژوهشگران گزارش شد (۱، ۱۰، ۱۱، ۱۳ و ۱۴). جدول ۶ نشان دهنده تأثیر مدت تغذیه با جیره‌های پیش‌دان و پس‌دان بر خصوصیات بستر جوجه‌های گوشتی است. میزان رطوبت و نیتروژن بستر با

تغذیه با جیره پس‌دان، باعث کاهش اضافه وزن در دوره‌های ۷ تا ۴۲ و ۴۲ تا ۴۹ روزگی و هم‌چنین افت وزن بدن در ۴۲ و ۴۹ روزگی می‌شود (جدول ۳). با این وجود، اثر متقابل بین طول مدت تغذیه با جیره‌های پیش‌دان و پس‌دان، تأثیر معنی‌داری بر این شاخص‌ها نداشته است.

جدول ۴ نشان دهنده تأثیر افزایش طول مدت تغذیه با جیره پس‌دان بر مقدار مصرف خوراک و ضریب تبدیل غذایی جوجه‌های گوشتی است. افزایش طول مدت تغذیه با جیره پس‌دان، تأثیر معنی‌داری بر مقدار مصرف خوراک در دوره‌های ۷ تا ۴۲ و ۴۲ تا ۴۹ روزگی نداشت. با توجه به ثابت ماندن

کاهش طول مدت تغذیه با جیره پیش دان و افزایش مدت تغذیه با جیره پس دان کاهش معنی داری نشان داد. نتایج این آزمایش نشان می دهد که کاهش مدت تغذیه با جیره پیش دان به ۱۴ روز، میزان نیتروژن دفعی به بستر را ۱۰ درصد کاهش داد. اسیدیته بستر نیز با کاهش مدت تغذیه با جیره پیش دان، به طور معنی داری افزایش یافت ($P < 0.004$). افزایش اسیدیته می تواند مربوط به رطوبت کمتر بستر باشد (۴). فرگوسن و همکاران (۴) نشان دادند که افزایش اسیدیته بستر با کاهش آزاد سازی آمونیاک همراه است.

منابع مورد استفاده

۱. مقصودلو، ش.، ا. گلیان، ف. افتخار شاهرودی، م. نصیری محلاتی و ح. کرمانشاهی. ۱۳۸۲. اثر میزان انرژی و زمان تعویض جیره های پیش دان به پس دان بر عملکرد تولیدی جوجه های گوشتی با وزن کمتر از دو کیلوگرم. علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی ۷ (۳): ۵۳ - ۱۶۰.
2. AOAC. 1990. Official Methods of Analysis. 15th ed. Association of Official Analytical Chemists, Washington D.C.
3. Chambers, B. J. and K. Smith. 1998. Nitrogen: Some practical solutions for the poultry industry. World's Poult. Sci. J. 54: 353- 357.
4. Ferguson, N. S., R. S. Gates, J. L. Taraba, A. H. Cantor, A. J. Pescatore, M. L. Straw, M. J. Ford and D. J Burnham. 1998b. The effect of dietary protein on growth, ammonia concentration, and litter composition in broilers. Poult. Sci. 77: 1481- 1487.
5. Leeson, S., J. Caston and J. D. Summers. 1989. Composition of feed allocation systems in broiler nutrition studies. Nutr. Rep. Int. 39: 617- 626.
6. Moran, E. T. Jr., R. D. Bushong and S. F. Bilgili, 1992. Reducing dietary protein for broilers while satisfying amino acid requirements by least-cost formulation: live performance, litter composition, and yield of fast-food cuts at six weeks. Poult. Sci. 71: 1687- 1694.
7. National Research Council. 1994. Nutrient Requirements for Poultry. 9th Rev. ed., National Academy Press, Washington DC.
8. Reinhart, K. E. 1996. Environmental challenges as related to animal agriculture- Poultry. In: E. T. Kornegay (Ed.), Nutrient Management of Food Animals to Enhance and Protect the Environment. CRC Press, US.
9. Rosebrough, R. W. and J. P. McMurty. 1993. Protein and energy relationships in the broiler chicken. II. Effects of protein quantity and quality on metabolism. Br. J. Nutr. 70: 667- 678.
10. Saleh, E. A., S. E. Watkins and P. W. Waldroup. 1996. Changing time of feeding starter, grower and finisher diets for broilers. 1. Birds grown to 1 Kg. J. Appl. Poult. Res. 5: 269- 275.
11. Saleh, E. A., S. E. Watkins and P. W. Waldroup. 1997. Changing time of feeding starter, grower and finisher diets for broilers. 2. Birds grown to 2.2 Kg. J. Appl. Poult. Res. 6: 64- 73.
12. Saleh, E. A., S. E. Watkins and P. W. Walroup. 1997. Changing time of feeding starter, grower and finisher diets for broilers. 3. Birds grown to 3.3 Kg. J. Appl. Poult. Res. 6: 290- 297.
13. SAS, 1997. SAS User's Guide (Release 7.0). SAS Ins. Inc. Cary, NC.
14. Waldroup, P. W., S. E. Watkins, J. Skinner, M. H. Adams and A. L. Wadlroup. 1992. Effect of dietary amino acid level on response to time of change from starter to grower diets for broiler chickens. J. Appl. Poult. Res. 1: 360- 366.
15. Watkins, S. E., A. L. Waldroup and P. W. Waldroup. 1993. Effect of dietary amino acid level on change from starter to grower diets for broiler chickens. J. Appl. Poult. Res. 2: 117- 122.
16. Zubair, A. K. and S. leeson. 1994. Effect of early feed restriction and realimentation on heat production and changes in sizes of digestive organs of male broilers. Poult. Sci. 73: 529- 538.